

Getuigen: te pas of te onpas?

De redactie van het Vlaamse Tijdschrift voor Catechese (TVC) organiseerde op 28 oktober jl. haar tweede kontaktdag, waarop lezerspubliek, catecheten en andere geïnteresseerden met elkaar en met de redactie van gedachten konden wisselen over de vraag: mogen en kunnen de catecheten nog getuigen op school?

Een jaar geleden

Tijdens het plenum van de *TVC-dag* in oktober 1977 kwam het probleem van het getuigenis al verschillende malen ter sprake. Deze vraag hing nauw samen met de relatie tussen de schoolcatechese en het kerkelijk getuigenis. De aandacht werd toen bewust binnen het kader van het thema van die dag gehouden, nl. het doelstellingenprobleem. Helemaal weggedacht kon het probleem van het getuigenis echter niet, omdat velen dit zagen als een doelstelling van de catechese.

Vanuit deze achtergrond werd het thema tot gespreksonderwerp van de *TVC-dag* 1978 gekozen. In vroegere *TVC-nummers* werd al aandacht besteed aan deze thematiek; ook in *Verbum* werd hieraan een thematisch nummer gewijd².

Men kan zich de vraag stellen, waar deze behoefte zo nu weer ineens vandaan komt om dit thema naar boven te halen. De vraag kwam overigens spontaan, van de catecheten zelf. Moet men getuigen in lesverband? Is er nog wel plaats voor getuigenis binnen de vernieuwde didaktiek en de nieuwe kijk op het leerproces? Bestaat er niet een tegenspraak tussen het geprogrammeerde leerproces en het spontane getuigenis? Is het een reactie op de gedachte dat catechese als een vak zoals andere vakken wordt beschouwd?

Bevrijding uit knechtende structuren

Deze, en andere, soortgelijke vragen stemden tot nadenken. Daarvoor kwamen op 28 oktober jl. in het Leuvense Maria Theresia-college (waar zo'n kleine 500 jaar geleden de Nederlander Adriaan Floriszoon Boeyens, de latere paus Adrianus VI, hoogleraar was), ruim 60 geïnteresseerden bij elkaar om te getuigen van hun visie op catechese.

Na een hartelijk en inspirerend welkomstwoord van hoofdredacteur Joris Baers scherpte Herman Lombaerts, docent katechetiek aan het St.-Thomas-college te Brussel en assistent bij de Katholieke Universiteit Leuven, de probleemstelling nog eens aan. Hij bracht de kwetsbare positie van de eerste christenen in de jonge kerk - waar getuigenis geenszins een vanzelfsprekende zaak was - in herinnering. Pas toen het christendom in 381 officieel tot staatsgodsdienst werd verheven, kwam aan deze kwetsbare positie een eind. Het christendom komt dan terecht in een politieke en sociale kontekst. 'We merken', zo betoogde Lombaerts, 'dat we als katecheet werken in een sterk geïnstitutionaliseerde maatschappij en in een school, die wordt gezien als een socialiseringsinstrument. Het institutionele en verplichtende karakter van de school staat steeds voorop. Dat werpt een schaduw op het gehele katechetisch gebeuren en maakt het getuigenis geven bijzonder moeilijk'.

Deze situatie geeft daarom aanleiding tot een kritische reflectie; de katecheet ziet zich daarbij geplaatst voor de opgave een proces op gang te brengen, dat zich richt op bevrijding van de leerling uit de knechtende structuren van de school in plaats van zich vrijplaatsen in de jungle van de maatschappij te creëren, waar onverstoord getuigenis kan worden gegeven.

Wim Thys, verbonden aan het Theologisch en Pastoraal Centrum alsook aan de Universiteit van Antwerpen, schetste vervolgens door het aangeven van een aantal extremen de paradoxale situatie, waartussen het getuigenis zich afspeelt: op het snijpunt van wetenschappelijke zekerheid en subjectief ervaren, tussen dogmatisch en opinie-weergevend spreken, tussen institutioneel-kollektief en anarchistisch-individualistisch denken, tussen betogen en zwijgen.

'Deze onderscheidingen', aldus Thys, 'gelden zowel binnen het profane als het religieuze getuigen. Het getuigenis geven is ingebed in een dynamisch en bevrijdend proces (getuigenissen zijn niet 'per stuk' verkrijgbaar); godsdienstig getuigen impliceert nog niet, dat om de haverklap verwezen dient te worden naar de transcendente werkelijkheid of de naam God genoemd'³.

Getuigenismomenten

Daarna gingen de deelnemers uiteen om in kleine groepjes van gedachten te wisselen over de vraag, of vanuit de eigen katechetische ervaring momenten

waren op te roepen, die bestempeld zouden kunnen worden als 'getuigenismomenten', of zich het relatiepatroon dat zich op die momenten in de klas ontwikkelde beschrijven liet en wat er in dat verband te zeggen viel van de didaktische interactie tussen leerkracht en leerling.

- De resultaten van de groepsbesprekingen toonden aan dat deze materie moeilijk grijpbaar was en een antwoord op de gestelde vragen verre van gemakkelijk. Er tekende zich echter een aantal kernpunten af, waar rondom zich de discussies in de plenaire bijeenkomst van 's middags afspeelden, zoals: de verschillende componenten van getuigen. Hoe doe je dat als katecheet? Binnen de schoolkatechese neemt het woord nu eenmaal een belangrijke plaats in (kognitief aspect); maar getuigen doe je ook en vooral in een persoonlijke houding (affektief aspect); jongeren leggen bovendien vaak getuigenis af in de praxis (het aspect van 't engagement). Het levend getuigen (zoals bv. in basisgroepen) is om verschillende redenen in de klas vaak niet haalbaar;
- de structuur van de school, die dikwijls een belemmering vormt voor een authentiek bezig-zijn van de katecheet; als hij getuigenis in christelijk perspectief aflegt dan impliceert dat een protest tegen onvrije situaties en knechtende structuren. In hoeverre kán en mag de katecheet 'aanklager' zijn?
- in het geheel van de didaktische vernieuwing wordt nog nauwelijks plaats ingeruimd voor het getuigenis; het zijn juist de vieringen die aanknopingspunten geven en kansen bieden om getuigenis af te leggen;
- spreken over 'getuigenismomenten' brengt een gevoel van machteloosheid teweeg: het gaat om situaties, 'pieken' die ongrijpbaar en ondefinieerbaar zijn, resultaten van een proces dat in dialektische verhouding staat tot het onderwijsleerproces (zoiets als een pulserend wisselstroom-diagram).

Zoekende houding

'De heuristische katechese zoekt een aansluiting bij de ervaringen en religieuze voorstellingen van de toehoorders om hen langs die weg de 'blijde' boodschap van het Jezusgebeuren te doen ontdekken ... ze gaat uit van de mens als vragend en zoekend wezen, die al tastend zijn weg vindt', zo lees ik in het *Werkboek voor katechese*⁴.

In deze zin getuigden ruim 60 katecheten die dag in een enthousiaste sfeer van hun visie op katechese; een sfeer die tegelijkertijd gekenmerkt werd door een zoekende en tastende houding. In die zin werd de heuristische katechese daar een levende werkelijkheid.

Jan Simons
Hoffmannlaan
341 Tilburg

NOTEN

1. Zie J. Bulckens, *Kan, mag en durft de schoolkatecheet waarachtig zijn?* in *TVC* 1(1971) 3. catechetisch dossier 3B. blz. 4-12; en ook *TVC* 6 (1976), een thematisch nummer over vorming tot engagement, dat dicht tegen dit probleem aan leunt.
2. Zie *Verbum* 41(1974)12, themanummer over *Getuigen en katecheten*.
3. In het oktober-nummer 1978 van *TVC* werden de inleidingen van W. Thys en H. Lombaerts gepubliceerd.
4. Zie *Werkboek voor katechese*, Nijmegen, 1977, blz. 106-107.